

УДК 376:42.001.76

В.І. Галущенко
victoria.galushchenko@ukr.net

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ЛОГОПЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У КОРЕКЦІЙНІЙ РОБОТІ З ДІТЬМИ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ

Відомості автора: Галущенко Вікторія – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дефектології та фізичної реабілітації Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»; практикуючий дефектолог-логопед СДНЗ №193, Одеса, Україна. Email: victoria.galushchenko@ukr.net

Contact: Galushchenko Viktoriya – candidate of pedagogical Sciences, associate Professor of the Department of defectology and physical rehabilitation of the State institution "South Ukrainian national pedagogical University named after K. D. Ushinsky"; practicing a speech therapist SDS No. 193, Odessa, Ukraine. Email: victoria.galushchenko@ukr.net

Галущенко В.І. Застосування інноваційних логопедичних технологій у корекційній роботі з дітьми з порушеннями мовлення. Наукова стаття порушує питання вдосконалення шляхів реабілітаційних заходів у дітей з порушеннями мовлення через застосування інноваційних логопедичних технологій. Підвищення ефективності корекційної логопедичної роботи з усунення порушень мовлення у дошкільників на даний момент є однією з актуальних проблем логопедії. У діяльності вчителя-логопеда, спрямованої на корекційно-розвиваючу роботу з дітьми, інноваційні методи набувають все більшого значення. Ці методи, поряд з традиційними, сприяють досягненню максимально можливих успіхів у подоланні мовленнєвих порушень у дітей дошкільного віку. Пошуки нових прийомів і методик в логопедичній практиці з корекції мовлення не втратили своєї актуальності. Інноваційні освітні технології відповідають пріоритетним напрямам науки, визначаються сучасним станом проблеми переходу освіти на позиції особистісно-орієнтованої педагогіки, що передбачає не обмежуватися формуванням програмних знань, умінь, навичок, а прагнути розвивати індивідуальні здібності дитини, обумовлені бажанням педагогів впроваджувати в свою діяльність інновації.

Зроблено аналіз існуючих логопедичних технологій за класифікаційною характеристикою. Особливу увагу у статті було зосереджено на застосуванні у корекційній роботі психо-корекційних технологій, що обумовлено специфікою мовленнєвих порушень і станом емоційно-вольової сфери дітей з мовленнєвою патологією. Ці

порушення викликають труднощі в спілкуванні з оточуючими і у подальшому призводять до певних змін особистості, що відбивається на процесі подальшого навчання. Найбільш адаптованими методиками для роботи з дітьми дошкільного віку є такі логопедичні технології, як сміхотерапія, казкотерапія, вокалотерапія, що вирішують ряд важливих завдань з формування у дітей з порушеннями мовлення емоційно-вольової сфери, розвитку просодичної сторони мовлення, анатомо-фізіологічних процесів, артикуляційно-мімічної моторики тощо.

Ключові слова: інноваційні логопедичні технології, діти з порушеннями мовленнєвого розвитку, корекційно-логопедична робота.

Галущенко В.И. Применение инновационных логопедических технологий в коррекционной работе с детьми с нарушениями речи. Научная статья затрагивает вопросы совершенствования путей реабилитационных мероприятий у детей с нарушениями речи через применение инновационных логопедических технологий. Повышение эффективности коррекционной логопедической работы по устранению нарушений речи у дошкольников на данный момент является одной из актуальных проблем логопедии. В деятельности учителя-логопеда, направленной на коррекционно-развивающую работу с детьми, инновационные методы приобретают все большее значение. Эти методы, наряду с традиционными, способствуют достижению максимально возможных успехов в преодолении речевых нарушений у детей дошкольного возраста. Поиски новых приемов и методик в логопедической практике коррекции речи не утратили своей актуальности. Инновационные образовательные технологии соответствуют приоритетным направлениям науки, определяются современным состоянием проблемы перехода образования на позиции личностно-ориентированной педагогики, предполагают не ограничиваться формированием программных знаний, умений, навыков, а стремиться развивать индивидуальные способности ребенка, обусловлены желанием педагогов внедрять в свою деятельность инновации.

Осуществлён анализ существующих логопедических технологий по классификационной характеристикой. Особое внимание в статье было сосредоточено на применении в коррекционной работе психокоррекционных технологий, что обусловлено спецификой речевых нарушений и состоянием эмоционально-волевой сферы детей с речевой патологией. Эти нарушения вызывают трудности в общении с окружающими и в дальнейшем приводят к определенным изменениям личности, что отражается на процессе дальнейшего обучения. Наиболее адаптированными методиками для работы с детьми дошкольного

возраста такие логопедические технологии, как смехотерапия, сказкотерапия, вокалотерапия, которые решают ряд важных задач по формированию у детей с нарушениями речи эмоционально-волевой сферы, развитию просодической стороны речи, анатомо-физиологических процессов, артикуляционно-мимической моторики и т.д.

Ключевые слова: инновационные логопедические технологии, дети с нарушениями речевого развития, коррекционно-логопедическая работа.

Galushchenko V. I. Application of innovative technologies in speech therapy correction work with children with speech disorders. Scientific article addresses the issues of improving ways of rehabilitation measures in children with speech disorders through the use of innovative speech therapy technologies. Improving the effectiveness of correctional logopedic work in eliminating speech disorders in preschool children is currently one of the topical problems of correction. In the activities of teacher-speech therapist, focused on correctional-developing work with children, innovative methods are increasingly important. These methods, along with traditional help achieve the greatest possible success in overcoming speech disorders in preschool children. The search for new techniques and methods in the practice of speech correction speech has not lost its relevance. Innovative educational technologies in line with the priority areas of science, are defined by the modern state of the problem of the transition of education in the position of learner-centred pedagogies, does not go beyond the provision of program knowledge, skills, abilities, and seek to develop the individual skills of the child, due to the desire of teachers to implement the innovation activity.

The analysis of existing speech technologies by classification feature. Special attention is focused on the use of therapy, psycho-correction techniques, due to the specificity of speech disorders and the condition of the emotional-volitional sphere of children with speech pathology. These disorders cause difficulties in communicating with others in the future lead to certain personality changes that are reflected in the process of further learning. The most adapted techniques to work with children of preschool age there are speech therapy techniques like laughter therapy, fairy tale therapy, vakalatnama that solve several important tasks in the formation of children with speech disorders of emotional-volitional sphere, development prosodia the part of speech, anatomical and physiological processes, articulatio-facial motor skills such.

Key words: innovative speech therapy technology, children with violations of speech development, correctional-logopedic work.

На сучасному етапі розвитку суспільства кількість дітей, які мають мовленнєві порушення, збільшилася порівняно з попереднім десятиліттям і має тенденцію до подальшого зростання. Тому питання розвитку мовлення дітей – одне з найважливіших у підготовці їх до школи. Суттєвим постає проблема визначення точного діагнозу, оскільки у дітей означеної патології спостерігається комплексність та неоднозначність супутніх патологічних проявів. Все це насамперед утруднює складання розгорнутої індивідуально-корекційної програми розвитку дітей даної категорії. За статистикою таких дітей з кожним роком стає більше, що визначає необхідність пошуку більш ефективних шляхів спеціального виховання та навчання. Сучасний педагогічний особистісно зорієнтований процес корекційного навчання та виховання дітей дошкільного віку ґрунтується на інтерактивних технологіях, впроваджені новітніх, інноваційних, нетрадиційних форм роботи, з залученням все більшого складу різноманітних фахівців, які працюють за єдиною індивідуально-створеною ексклюзивною схемою [2; 4; 7].

Перебуваючи на межі зіткнення педагогіки, медицини, психології, нейролінгвістики, логопедія використовує найбільш ефективні нетрадиційні для неї методи та прийоми суміжних наук, адаптує їх до своїх потреб, що допомагає оптимізувати роботу вчителя-логопеда. Сучасна логопедія знаходиться в постійному активному пошуку шляхів вдосконалення й оптимізації процесу навчання і розвитку дітей на різних вікових етапах та в різних освітніх умовах, що характерні у цілому для дітей з особливими освітніми потребами, до яких входять і діти з порушеннями мовленнєвого розвитку.

Саме поняття «технологія» визначається як сукупність прийомів, застосованих у якій-небудь справі, майстерності, мистецтві (тлумачний словник). Педагогічна технологія - сукупність психолого-педагогічних установок, що визначають спеціальний набір і компонування форм, методів, способів, прийомів навчання, виховних засобів; вона є організаційно-методичним інструментарієм педагогічного процесу (Б. Т. Ліхачов) [5].

Відомо, що використання в корекційній роботі різноманітних логопедичних технологій, що включають нетрадиційні методи та прийоми, запобігає втомі дітей, підтримує у дітей з різною мовленнєвою патологією пізнавальну активність, підвищує ефективність логопедичної роботи в цілому. Впровадження інноваційно-логопедичних технологій (ІЛТ) сьогодні є новою сходинкою у освітньому процесі. Основна мета полягає в гармонійному поєднанні сучасних інноваційних технологій з традиційними засобами розвитку дітей [1]. Особливо актуально стоїть питання володіння кожним логопедом сучасними корекційними логопедичними технологіями і методиками, грамотному застосуванню їх у практичній професійній діяльності.

Проблема застосування у корекційній роботі сучасних логопедичних технологій висвітлена у навчально-методичному посібнику Н.М. Борозінець, Т.З.Шаховської «Логопедичні технології», де представлено визначення педагогічної (освітньої) технології як «інтегрованого позначення різних способів освітньої взаємодії педагога і учнів. Це послідовна, взаємопов'язана система дій педагога, спрямованих на вирішення педагогічних завдань, або планомірне послідовне втілення на практиці заздалегідь спроектованого педагогічного процесу» [5;6]. Нові нетрадиційні інноваційні форми роботи з дітьми з мовленнєвими порушеннями доповненні до академічних методів. Над цими роботами працювали такі автори як М.А.Поваляєва, М.І.Чистякова, Е.А.Пожиленко, Т.Д.Зінкевіч-Євстигнєєва, Т.М.Грабенко та інші. На думку В.М. Акіменко, будь-який практичний матеріал можна умовно розділити на дві групи: по-перше, той, що допомагає безпосередньому мовленнєвому розвитку дитини і, по-друге, опосередкований, до якого відносяться нетрадиційні логопедичні технології. Посібник В.М.Акіменко [1] містить рекомендації щодо проведення - логопедичного масажу язика, вушної раковини (Аурикулотерапія); кистей рук, стоп (Су-Джок терапія); масажу при ринолалії та японську методику пальцевого масажу. У посібнику представлена також авторська методика застосування моделей артикуляції звуків в корекційній роботі з виправлення мовленнєвих порушень у дітей.

Отже, корекційно-розвиваюча робота з дітьми, що мають відхилення в мовленнєвому розвитку, передбачає використання спеціалізованих і впровадження інноваційних адаптованих прийомів і засобів (головним чином навчальних, діагностичних і розвиваючих). Ефект їх застосування залежить від професійної компетенції педагога, вміння використовувати нові можливості, включати нетрадиційні технології в систему навчання кожної дитини, створюючи велику мотивацію і психологічний комфорт, а також надаючи дитині з порушеннями психо-мовленнєвого розвитку свободу вибору форм і засобів діяльності [2].

За основними групами логопедичні технології поділяються на:

- Інформаційно-комунікаційні - методи взаємодії з інформацією.
- Дистанційні освітні технології (використовувані при організації роботи з батьками).
- Інноваційні психокорекційні технології: арт-терапія, казкотерапія, психосоматична гімнастика тощо.
- Педагогічні технології з використанням нетрадиційних для дефектології прийомів: ароматерапії, хромотерапії, літотерапія бібліотерапії тощо.
- Здоров'язберігаючі технології: кріотерапія, дихальні гімнастики тощо.

- Змішані технології - традиційні логопедичні технології з використанням нововведень.

Отже, нами визначені основні сучасні інноваційні логопедичні технології, що застосовуються у роботі логопеда. До таких технологій відносяться.

Сміхотерапія – лікування позитивними емоціями, засіб глибокого очищення організму людини на всіх рівнях - від фізіології до нервової системи, психіки та розуму. Відомий невролог Вільям Фрай порівняв акт сміху з дихальною гімнастикою, що застосовується у роботі з дітьми з мовленнєвими порушеннями. На думку автора, інтенсивність дихання при цьому дозволяє легким і верхнім дихальним шляхам повністю звільнитися від повітря. У цю мить в організмі людини відбуваються найпотужніші біохімічні реакції. Голосний, дзвінкий сміх здатний нормалізувати метаболічні процеси в організмі. Це особливо важливо для дітей з порушеннями мовлення, оскільки у дітей, наприклад, з дизартричними проявами відзначаються відсутність емоцій, емоційна «блокада», амімічність, загальна млявість, інертність, зниження тонусів м'язів обличчя. Сміх є одним з механізмів адаптації людини до навколишнього середовища. Сміхотерапія є сильним терапевтичним та фізіологічним стимулюванням центру емоцій [6].

Сміхотерапія дозволяє блокувати синтез «гормону стресу» – дреналіну, і «гормону смерті» – кортизону. Одночасно з цим починають активно продукуватися ендорфіни. Здоровий сміх здатний швидко зняти душевний та фізичний біль, стабілізувати емоційний стан, доставити певне задоволення.

Сміх забезпечує вашому організму наступні переваги:

- Ліквідацію негативних і деструктивних програм;
- Посилену продукцію ендорфінів – «гормонів щастя»;
- Нормалізацію периферичного кровообігу;
- Підтримку життєвих сил і фізичної активності;
- Прискорення метаболічних процесів;
- Активацію роботи центральної нервової системи;
- Миттєве насичення енергією і бадьорістю;
- Мінімізацію рівня шкідливого холестерину в крові;
- Зняття головних болів неясного генезу;
- Розслабленню 80 груп м'язів, усунення міалгії;
- Стимуляцію творчого мислення та активності;
- Стрімкий розвиток упевненості в собі і сили волі.

Крім того, сміхотерапія сприяє формуванню просодичних компонентів мовлення, а саме сприйманню та розвитку емоційно-тембрового забарвлення мовлення, розвитку голосу, змістовного та логічного наголосу тощо. Сміх може бути: радісним та сумним; добрим та отруйним; розумним та безглуздим; гордим та душевним; поблажливим та підлабузним; презирливим та наляканим; нахабним та

сором'язливим; іронічним та щирим, тощо (за класифікацією Б.Нісензона) [3;7].

Отже, можливо виділити декілька аспектів механізму впливу сміху на дитину з порушеннями мовлення.

По-перше, сміх викликає в організмі комплексний біохімічний процес, при якому знижується викид «стресових гормонів» — кортизону та адреналіну, та стимулюється виділення власних морфінів організму — едрофінів (так звані «гормони щастя»). Останні знижують відчуття фізичного та душевного болю, викликають почуття задоволення. Сміх змінює ритм серцебиття, що спочатку прискорюється, а потім знижується. Тривалий сміх знижує й кров'яний тиск. Сміх зміцнює імунну систему організму та внутрішні органи. Сміх підвищує рівень антитіл та білих кров'яних клітин в імунній системі, підвищує опір інфекціям.

По-друге, невролог Уільям Фрай з медичної школи Стенфордського університету розглядає сміх як особливий спосіб дихання, при якому вдих стає більш тривалим та глибоким, а видих, навпаки, скорочується, при цьому його інтенсивність дозволяє легеням повністю звільнитися від повітря. У порівнянні із звичайним диханням, газообмін прискорюється у 3—4 рази. Французький лікар Генрі Рубінштейн вважає, що під час сміху таке «правильне» дихання допомагає долати почуття страху. З дітьми з мовленнєвими порушеннями визначається активний розиток мовленнєвого дихання.

По-третє, американськими вченими встановлений ще й зв'язок: між активністю м'язів обличчя та кровопостачанням головного мозку. Самі м'язи обличчя у порівнянні з іншими м'язами тіла використовуються дуже рідко. Коли людина посміхається, потік крові до мозку посилюється, мозок отримує більше кисню, що позитивно відбивається й на його емоційному стані. Слід зазначити, що у дитячому віці такий природній прийом отримання позитиву використовується людською природою набагато краще, ніж у дорослому житті людини: якщо у дитини вираз обличчя змінюється протягом доби не менш ніж двадцять разів, то у дорослих людей такі зміни обмежуються трьома змінами. Люди, які страждають на депресію, мають практично незмінне, «застигле» обличчя.

Четверте, сміх активізує особистісний естетико-творчий потенціал людини: сміх активізує лімбічну систему мозку, об'єднує праву та ліву півкулі, підвищує творчі здібності та вміння вирішувати різноманітні проблеми та покращує зовнішній вигляд людини: тонізує м'язи обличчя. Проведеними дослідженнями доведено, що людина, яка сміється, вирізняється щирістю, готовністю прийти на допомогу, а також здатністю любити.

По-п'яте, сміх може виступати як своєрідний захисний механізм для мозку людини.

Слід зазначити, що у випадку роботи з дітьми з мовленнєвою патологією сміхотерапія повинна обмежуватися дозованими вправами.

Сміхотерапія пов'язана з казкотерапією. Саме казкотерапія дає можливість уяви та розвитку творчих здібностей, аналізу та закріпленню набутих та автоматизованих навичок. Казкотерапія – це інтеграційна діяльність, в якій дії уявної ситуації пов'язані з реальним спілкуванням, спрямованим на активність, самостійність, творчість, регулювання дитиною власних емоційних станів. Крім того, казкотерапію використовують на усіх етапах корекційно-логопедичної роботи: під час створення ситуації заохочення, позитивного настою дитини, комунікації; формування початкових навичок (артикуляційної моторики, розвитку дихання, голосу, дрібної моторики, номінативного словнику тощо); розвитку лексико-граматичної сторони мовлення, інтонаційно-виразного мовлення.

Вокалотерапія – лікування голосом. Виділення принципу полімодальності в корекційній діяльності на основі вокалотерапії продиктовано тим, що «інтонація і рух надані людині в якості вихідних способів спілкування, що обумовлює єдність образних мов культури» (В. В. Медушевська). В результаті побудови роботи на основі принципу полімодальності, відбувається підключення додаткових аналізаторів, що створює додаткові можливості компенсації асоціативних зв'язків в головному мозку. В результаті рішення корекційних завдань активної вокалотерапії відбувається: стимуляція слухового сприйняття (активізація правопівкульних функцій); збільшення обсягу внутрішнього і зовнішнього лексикону (частотного та нечастотного); розвиток просодичної сторони мовлення; формування навичок словотворення (для позначення «видів» музикантів); нормалізація нейродинамічних процесів кори головного мозку, нормалізація біоритму.

Таким чином, варіативність використання в корекційно-логопедичній роботі різноманітних методів і прийомів інноваційних логопедичних технологій призводить до стимуляції систем відповідності мовленнєвих зон кори головного мозку, нормалізацію анатомо-фізіологічних процесів організму, скорочує терміни корекційної роботи, підвищується якість та ефективність роботи, знижує енергетичні затрати, налагоджує спадкоємність в роботі усіх зацікавлених в корекції мовлення дітей [7].

Проаналізовані аспекти корекційно-логопедичної роботи з використанням нетрадиційних, інноваційних логопедичних технологій не вичерпують усіх аспектів проблеми формування психо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці та вдосконаленню комплексної корекційної

програми розвитку дітей з ретельним науково-практичним аналізом нетрадиційних засобів роботи з дітьми зазначеної категорії.

Список використаних джерел

1. **Акименко В.М.** Развивающие технологии в логопедии.- Ростов н/Д; изд. Феникс, 2011.
2. **Андросова В. М.** Використання інноваційних технологій в роботі з дітьми-логопатами старшого дошкільного віку для корекції вад звуковимови / В. М. Андросова // Розкажіть онуку. – 2004. – № 10–11.
3. **Галущенко В.І.** Особливості формування просодичного компонента мовлення у дітей зі стертою дизартрією: дис. ...канд. пед. наук: спец. 13.00.03. – О., 2012. – С.247.
4. **Гаркуша Ю.Ф.,** Черлина Н.А., Манина Е.В. Новые информационные технологии в логопедической работе. // Логопед. -2004. — № 2.
5. **Елсакова А. Н.,** Лисовская Н. Н., Соколова И. В. Использование инновационных технологий в работе учителя-логопеда. // Педагогика: традиции и инновации: материалы V междунар. науч. конф. (г. Челябинск, июнь 2014 г.). — Челябинск: Два комсомольца, 2014. — С. 33-34.
6. **Зинкевич-Евстигнеева Т.Д.** Практикум по сказкотерапии / Зинкевич-Евстигнеева Т.Д. – СПб.: Речь, 2013. – 320с.
7. **Логопсихологія : навч. посіб.** / С. Ю. Конопляста, Т. В. Сак ; за ред. М. К. Шеремет. – К.: Знання, 2010. – 293 с.

References

1. **Akimenko V.M.** Razvivayushchie tekhnologii v logopedii.- Rostov n/D; izd. Feniks, 2011.
2. **Androsova V. M.** Viktoristannya innovacijnih tekhnologij v roboti z dit'mi-logopatami starshogo doshkil'nogo viku dlya korekcii vad zvukovimovi / V. M. Androsova // Rozkazhit' onuku. – 2004. – № 10–11.
3. **Galushchenko V.I.** Osoblivosti formuvannya prosodichnogo komponenta movlennya u ditej zi stertoyu dizartriyeu: dis. kand. ped. nauk: spec. 13.00.03. – O., 2012. – S.247.
4. **Garkusha YU.F.,** SHerlina N.A., Manina E.V. Novye informacionnye tekhnologii v logopedicheskoj rabote. // Logoped. -2004. — № 2.
5. **Elsakova A. N.,** Lisovskaya N. N., Sokolova I. V. Ispol'zovanie innovacionnyh tekhnologij v rabote uchitelya-logopeda. // Pedagogika: tradicii i innovacii: materialy V mezhdunar. nauch. konf. (g. SChelyabinsk, iyun' 2014 g.). — SChelyabinsk: Dva komsomol'ca, 2014. — S. 33-34.
6. **Zinkevich-Evstigneeva T.D.** Praktikum po skazkoterapii / Zinkevich-Evstigneeva T.D. – SPb.: Rech', 2013. – 320s.
7. **Logopsihologiya : navch. posib.** / S. YU. Konoplyasta, T. V. Sak ; za red. M. K. SHeremet. – K.: Znannya, 2010. – 293 s.

Received 21.01.2016

Reviewed 27.02.2016

Accepted 26.03.2016